

Bioethica

Vol 9, No 2 (2023)

Bioethica

Bioethics and education - a symbiotic relationship

Ismi Kriari

doi: [10.12681/bioeth.35571](https://doi.org/10.12681/bioeth.35571)

Copyright © 2023, Ismini Kriari

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

To cite this article:

Kriari, I. (2023). Bioethics and education - a symbiotic relationship. *Bioethica*, 9(2), 3–4.
<https://doi.org/10.12681/bioeth.35571>

Βιοηθική και εκπαίδευση- μια σχέση συμβίωσης

Ισμήνη Κριάρη^{1,2}

¹Ομότιμη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου, Αθήνα, Ελλάδα

²Μέλος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής και Τεχνοηθικής, Αθήνα, Ελλάδα

ismini.kriari@gmail.com

Λέξεις κλειδιά: βιοηθική, αυτονομία του ασθενούς, εκπαίδευση, λήψη αποφάσεων.

Bioethics and education - a symbiotic relationship

Ismini Kriari^{1,2}

¹Professor Emeritus of Panteion University, Athens, Greece

²Member of the Hellenic National Commission for Bioethics and Technoethics, Athens, Greece

Keywords: bioethics, patient autonomy, education, decision making.

Η λέξη «βιοηθική» είναι πρόσφατη, έχει ηλικία μόλις σαράντα περίπου ετών. Οι έννοιες, όμως, τις οποίες περιλαμβάνει είναι σχεδόν αρχαίες. Οι σχέσεις ιατρού – ασθενούς, η ιατρική έρευνα, η τύχη των ανιάτως πασχόντων, το τραύμα και η αντιμετώπισή του, η επιθυμία των υπογονίμων ατόμων να αποκτήσουν παιδιά, η αντιμετώπιση των μεταδιδόμενων ασθενειών και του στίγματος, που συχνά τις συνοδεύει, η προβληματική της ευθανασίας, η φύση του εμβρύου, όλα είναι θέματα τα οποία απασχολούν τις ανθρώπινες κοινωνίες από την αρχαιότητα σε πολλές χώρες. Η αρχαία ελληνική γραμματεία και η εβραϊκή Βίβλος περιέχουν πολλά από αυτά τα θέματα, με σαφήνεια και ενάργεια που προκαλούν και σήμερα έκπληξη. Ενώ όμως παλαιότερα η απόφαση για όλα αυτά τα θέματα ανήκε στον θεράποντα ιατρό, σήμερα, στην εποχή της αυτονομίας του ασθενούς, οι αποφάσεις θα πρέπει να ληφθούν από τον ασθενή, ή σε περίπτωση αδυναμίας του να αποφασίσει από την οικογένειά του ή από κάποια άτομο με σχετική εξουσιοδότηση.

Οι βιοτεχνολογικές εξελίξεις αναγνωρίζεται διεθνώς ότι έχουν «εκθετική» επίδραση στο κοινωνικό σύνολο, έχουν την ιδιότητα δηλαδή να “προκαλούν” τις παγιωμένες κοινωνικές αντιλήψεις και να προτρέπουν τα άτομα και τις κοινωνίες να λάβουν αποφάσεις, για τις οποίες δεν έχει γίνει ακόμη επαρκής αξιολόγηση. Για τον λόγο αυτό είναι αναγκαία η εκπαίδευση στον τομέα της βιοηθικής, εκπαίδευση η οποία θα προσφέρει τα κατάλληλα εργαλεία, για να μπορεί το άτομο να αποφασίσει ποια απόφαση θα πρέπει να λάβει, π.χ. για να δοθούν για μεταμόσχευση τα όργανα του συγγενούς, ο οποίος είναι εγκεφαλικά νεκρός, για να επιλέξει το υπογόνιμο ζεύγος κάποια από τις διαθέσιμες επιτρεπόμενες μεθόδους ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, για να κρίνει η οικογένεια αν ο πολύτιμος ασθενής συγγενής πρέπει να λάβει παρηγορητική φροντίδα, διότι δεν υπάρχει πλέον δυνατότητα θεραπείας κλπ.

Στην χώρα μας η συζήτηση για τα θέματα αυτά δεν ανήκει στην επικαιρότητα, σε αντίθεση με την κατάσταση σε άλλες χώρες, όπου τόσο ο τύπος όσο και οι συζητήσεις στα κοινοβούλια αφιερώνουν χρόνο και κόπο για την εξέταση αυτών των καταστάσεων και για την διαφώτιση του κοινού, το οποίο δεν είναι πάντοτε ενήμερο

για τις τελευταίες εξελίξεις στον τομέα των βιοτραπεζών ή για τις κλινικές έρευνες ή ακόμα και για την τύχη ασθενών που βρίσκονται σε χρόνια φυτική κατάσταση και οι συγγενείς πρέπει να αποφασίσουν για την διακοπή ή όχι της τεχνητής διατροφής και της τεχνητής ενυδάτωσης. Ως ένα μόνο παράδειγμα αναφέρουμε την εικοσαετή προετοιμασία που έκανε η Ολλανδική και η Βελγική κυβέρνηση, με συνεχείς εκθέσεις, δημόσιες συζητήσεις στην Βουλή, εξαντλητικές παρουσιάσεις στην τηλεόραση και στον τύπο, προτού καταλήξει στην ψήφιση νόμου για την ιατρικώς υποβοηθούμενη διακοπή ζωής.

Για τον λόγο αυτό είναι επιτακτική η ανάγκη να προσφέρεται εκπαίδευση σε θέματα βιοηθικής ήδη από το δημοτικό σχολείο, με ειδικά παιδαγωγικά μέσα, τα οποία έχουν ήδη δημιουργηθεί στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης και της ΟΥΝΕΣΚΟ. Οι μαθητές του δημοτικού σχολείου έχουν καθημερινώς ερεθίσματα για τα θέματα αυτά, δεν ζουν σε κενό αέρος και αντιλαμβάνονται όσα συζητούνται στην ευρύτερη οικογένεια: Για τον ξάδελφο που δεν έκανε την συγκεκριμένη θεραπεία, γιατί δεν υπήρχε η οικονομική δυνατότητα, για τον φίλο που δεν βρήκε μόσχευμα για να γλιτώσει την αιμοκάθαρση, για την αδελφή που σκέπτεται αν θα κάνει παιδιά με το ωάριο της αδελφής της, για τον παππού που είναι διασωληνωμένος στην Εντατική μονάδα και πρέπει να αποφασισθεί η πορεία της αγωγής του. Τα παιδιά πρέπει να ενημερωθούν για τις βασικές αξίες που διέπουν την παροχή των υπηρεσιών υγείας και για τα δικαιώματα που έχουν οι ασθενείς και οι οικογένειές τους όπως και οι ιατροί και το λοιπό νοσηλευτικό προσωπικό. Κυρίως, όμως πρέπει να ενημερωθούν για την σημασία όλων αυτών των καταστάσεων για την ζωή των ατόμων και για την εξέλιξη των κοινωνιών. Οι καταστάσεις που προαναφέραμε δεν είναι «σπάνιες», δεν αφορούν «κάποιους άλλους» αλλά είναι δυνατόν και δυστυχώς αναμενόμενο να τα αντιμετωπίσουν από την τρυφερή εφηβική ηλικία. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να καταλάβουν ότι εκτός από τις ατελείωτες γνώσεις, με τις οποίες τα εφοδιάζει το εκπαιδευτικό μας σύστημα, θα πρέπει να λάβουν αποφάσεις ή να συμμετάσχουν στην λήψη αποφάσεων που οφείλονται στο ευάλωτο της ανθρώπινης ζωής και τις οποίες καθιστούν ιδιαίτερος πολύπλοκες οι θαυμαστές δυνατότητες

της ιατρικής και της βιολογίας. Άλλωστε, όπως λέει και ο μεγάλος Άγγλος ποιητής Τ.Σ. Έλιοτ: «Όλα είναι σχετικά με την γέννηση, το ζευγάρι και τον θάνατο, αν μιλήσουμε σοβαρά» (All is about birth and copulation and death, when it comes to brass talks).